

REPORTAGE SLOVAKIEN

En undersökning visade att ungrarna är den mest osympatiska folkgruppen i Slovakien. Undervisningsministern "förstår" slovakerna, han anser att ungrarna borde använda sitt modersmål enbart hemma.



Slovariens huvudstad Bratislava och speciellt dess gamla stadsdel attraherar turister från alla delar av världen. Men få av de tillfälliga besökarna har en aning om motsättningarna mellan folkgrupperna i landet och de råa, nationalistiskt präglade språk som används i regering och parlament. Under den välpolerade ytan är Slovakien, liksom en stor del av det övriga postkommunistiska Östeuropa, en krutdurk.

FOTO: KENNETH MYNTTI



Gunilla Ahlholm

Slovakien

- 5,3 miljoner invånare.
- Republik i Centraleuropa, gränsar till Polen, Ukraina, Ungern, Österrike och Tjeckien.
- Huvudstad är Bratislava.
- Blev självständig stat år 1993 då Tjeckoslovakien delades.
- Medlem i EU och Nato sedan år 2004.
- Officiellt språk: Slovakiska
- Minoriteter: Ungarer cirka 9,7 procent (vissa nämner siffran 10,8 procent), romer 1,7 procent (vissa experter talar om hela 5 procent), tjecker 0,8 procent, rutener 0,4 procent, ukrainare 0,2 procent. Ungarna lever i södra delen av Slovakien.
- Religiös tillhörighet: katolsk 60,3 procent, ateistisk 9,7 procent, protestantisk 8,4 procent, ortodox 4,1 procent, annan 17,5 procent.
- Fick snabbt förbättrad ekonomisk situation efter delningen. BNP har årligen vuxit med 4–10 procent, statskudnen har sjunkit och inflationen har hållits på låg nivå.
- Har lyckats locka till sig ut-



Schöner Náci, en många statyer i Bratislava, har rests till äminnelse av ett original som levde i början av 1900-talet. Barnen älskade honom. Detsamma verkar gälla fortfarande.

ländska investerare, bland annat med hjälp av en skattereform som har gjort att landet har det lägsta skattetrycket i hela EU. Tack vare produktion av Kia, Volkswagen och Peugeot klassificeras Slovakien numera som världens största bilproducent, per invånare räknat.

Motsättningar kokar under vänlig yta

Ytan är välslipad. Proport klädda och vänliga människor överallt, inte en tillstymmelse till våld. Dagens Bratislava framstår som något av en stadsidyll och en mycket stark magnet för långväga turistgrupper.

BRATISLAVA

Pensionärer väller ur buss efter buss för att under ledning av en guide beundra husen där de ungerska kungarna i tiden blev krona och som bär på arkitektoniska arv från medeltiden och barocken.

Lunchen intas vid någon av de medelhavsinspirerade och rätt slätstruktura restaurangerna. Trots årstiden, september, och att mörkert redan har lagt sig dallrar termometer omkring 26 grader celsius.

Men under ytan, långt utom

räckhåll för turister som inte behärskar de lokala språken, bubblar det som i en häxkittel.

Efter att Tjeckoslovakien genom den så kallade fredliga samfällighetsrevolutionen 1989 slungade sig ur kommunistregimens grepp har ungrarna i Slovakien med sina knappt tioprocentiga befolkningsandel lyckats organisera sig politiskt.

Det här har i sin tur lett till ökade motsättningar med den slovakiska majoritetsbefolkningen och en politisk retorik som är väldigt antiungersk och nationalistiskt präglad.

Dagligen förekommer incidenter i stil med den häromdagen då en central politiker offentligt sa att en av ungrarnas alla viktigaste helgon ser ut som en clown.

De senaste veckorna har många tidningsartiklar ägnats

åt en undersökning som visade att dagens unga i Slovakien uppfattar ungrarna som den mest osympatiska, etniska folkgruppen i landet. Frågan i enkäten var ställd till 14–15-åringar, som givetvis har tagit intryck av den debatt som har förts.

Medan en undervisningsminister i vårt land i en motsvarande situation hade markerat avstånd till en oetisk undersökning valde den slovakiska undervisningsministern Ján Mikolaj att kasta bensin på lågorna genom att uttrycka förståelse för de slovakiska ungdomarnas antipati.

I en debatt i parlamentet sa ministern på fullt allvar att slovakerna inte ska behöva höra ungerska talas på gatorna utan att ungrarna borde förstå att begränsa användningen av modersmålet till det egna hemmet.

Mikolaj är medlem av det nationalistiska partiet SNS och därmed en av de som på alla tänkbara sätt försöker trycka ner ungrarna i skorna. SNS har 20 av de totalt 150 platserna i parlamentet.

Fallet Hedvig Malina är en annan följetong, som ger nästan dagligt nyhetsstoff för slovakienungrarnas enda dagstidning Új Szó.

Hedvig Malina är en ung, ungersk dam som för ett par år sedan uppgav sig ha blivit svårt misshandlad av nationalistiskt präglade extremister i Nitra efter att hon på offentlig plats hade talat ungerska.

Bland annat blev hennes kläder försedda med en uppmaning om att Slovakien borde hållas fritt från parasiter och att ungrarna borde packa sig iväg till andra stranden av Donau.

Tillbaka till Ungern, alltså.

Efter två veckors polisundersökning kom nyheten, som slog ner som en bomb i ungerska kretsar. Flickan konstaterades ha hittat på allt själv. Aklagaren väckte åtal mot Malina för att hon hade ödslat med polisens dyrbara tid.

Efter det har fallet svällt ut över alla ramar. Massmedia har avslöjat brister i polisundersökningen, kopplingar till hemliga polisen och konspirationer i vilka till och med premiärministern uppges ha deltagit.

Kontinuerligt kommer nya ingredienser, bland annat dök det i förra veckan upp antiungerska klipp på YouTube. I klippt sagts att Hedvig är en fiende, finansierad av ungerska politiker och att hon liksom de ungerska politikererna skall dödas.

En av de dödshotade poli-

tikerna är ordföranden för det ungerska koalitionspartiet, Pál Csáky.

YouTube-klippen är polis-anmälda av partiet. Ingen vet hur det hela ska sluta, vem som ljugar och vem som talar sanning om de i dag två år gamla händelserna.

Men oavsett allt detta och kalibern på de politiska skandalerna intygar många ungerska företrädare för massmedia, politik och forskning att det inte förekommer några massaktioner mot ungrarna utan enbart enstaka, isolerade fenomen.

Enligt andra vittnesmål har slovakerna en hel del allmänna kolibromar på ungrarna som ett dumt och trött folk, som enbart bryr sig om paprika och gulsh. Vilken beskrivning av relationerna mellan majoritet- och minoritetsbefolkning i Slovakien

som är mest sann vet bara de berörda själva.

Det är ändå ett faktum att diskriminering förekommer på alla kollektiva nivåer, såväl den politiska som den ekonomiska. Bland annat indelades Slovakien år 2001 i åtta olika regioner genom en omstrukturering, som inte tog någon som helst hänsyn till var ungrarna är bosatta.

Enligt företrädare för det ungerska koalitionspartiet drogs regiongränserna var de drogs i ett medvetet syfte att splittra den ungerska befolkningen och för att undvika områden med ungersk befolkningsmajoritet.

En konsekvens av gränsdragningen och att de flesta tjänstemän på den regionala nivån är slovakier är att ungerska byar inte har tillräckligt många sammanhang till EU-medel som slovakiska byar. Till exempel uppger

sig forskarna vid ungerska minoritetsforskningsinstitutet ha data på att ungerska byar har sidsteppats vid utdelningen av EU-medel för skolutveckling.

– 24 av totalt 40 byar, alla med slovakisk majoritet, fick hela budgeten. Alla som blev utan hör till de allra fattigaste byarna, säger László Öllő, chef för Forum Institute for Minorities i Somorja.

På det här sättet bygger myndigheterna kontinuerligt upp nya motsättningar mellan majoritets- och minoritetsbefolkningen.

Ytan må vara välpolerad, men sammantaget verkar det som om Slovakien ännu har en lång väg att vandra som en demokratisk EU-stat med full respekt för de mänskliga rättigheterna.

KENNETH MYNTTI
kenneth.myntti@ot.fi

Slovariens ungrare politiskt organiserade

Ungrarna i Slovakien är den enda etniska minoriteten i landet som är politiskt organiserad i ett eget parti. Det borgerliga ungerska koalitionspartiet Magyar Koalíció Pártja förfogar i dag över 20 av totalt 150 mandat i parlamentet.

BRATISLAVA

Att besöket av utländska journalister upplevs viktigt märks direkt vi stiger på i partiökvartaret på en av de lugnare sidogatorna i Bratislava. Sittplatserna kantas av tryckta namnskyltar i papp, en för varje journalist i delegationen.

Vi intar de utsatta platserna och får oss till livs en berättelse om ett parti, som har gått hand i hand med den unga nationens utveckling efter att järnridån föll och Tjeckien och Slovakien separerades från varandra.

Partibasen Pál Csáky berättar att partiets rötter går tillbaka till år 1989, året för sammetsrevolutionen då Tjeckoslovakien på ett fredligt sätt tog sig ur kommunistregimen. 1989 bildades det första ungerska partiet mot kommunist-



József Berényi, Pál Csáky och László A Nagy leder det ungerska koalitionspartiet. Csáky i mitten är ordförande, Berényi till vänster är vice ordförande. Problemen de ungerska partiet brottas med liknar på många sätt de sfp har att tampas med i Finland.

FOTO: KENNETH MYNTTI

men och kort därefter två till.

Att de tre partierna numera är ett och samma koalitionsparti

beror på att Slovariens tidigare auktoritäre premiärminister Vladimir Meciar införde en röst-

ströskel, som i annat fall skulle ha eliminerat allt ungerskt inflytande.

Se här är en parallell till den röstströskeldiskussion, som i vår också seglade upp i Finland och som kunde få en ödesdigert effekt på finlandssvenskarnas politiska inflytande i Finland.

Men det är långt ifrån den enda likheten. Liksom sfp är också det ungerska koalitionspartiet reformvänligt och en organisk del av statsmakten. Partiet var bland annat företrätt i den slovakiska regeringen då Slovakien blev medlem av EU, Nato och OECD.

Partiet försöker kombinera rollerna av dels ett regionalt parti, dels ett nationellt minoritetsparti. Till de politiska målen hör en större självbestämmanderätt i regionala, kulturella och språkliga frågor, men absolut inte autonomi för Slovakienungrarnas del.

Många av de ungerska partiets väljare tvåspråkiga, något som alltså i viss mån hotar solidariteten till partiet.

Eftersom vi är ett liberalt parti finns det också en grupp religiösa ungrare som inte stöder oss. I gengäld stöds vi av många intellektuella, som tycker att vi

har bra principer, säger parti-ordförande Pál Csáky.

Numera sitter det ungerska koalitionspartiet i opposition, dock med en politiskt värdefull förmån att kunna agera som tunga på vägen mellan de båda blocken. Med andra ord är partiet att betrakta som viktig del av den slovakiska staten.

Bland annat behöver slovakerna insatser av ungrarna både nationellt och för sin utrikespolitik.

Därför måste regeringen bekämpa intolerans och diskriminering där den förekommer, säger parlamentarikern László A Nagy i partiledningen.

Det är inte lätt att tro honom. För en finländare är den nationalistiskt präglade retorik som kommer till uttryck i parlamentet och regeringen mildt sagt upprörande.

Ungrarna utsätts för ständiga påhopp från majoritetsbefolkningens sida, och speciellt dess politiska företrädare. De språkliga rättigheterna är mycket få, för att inte säga helt obefintliga, i detta land där en slovakisk tjänsteman som betjänar på

ungerska kan mista sitt jobb med omedelbar verkan.

I Slovakien ska ämbetsmän hålla sig till majoritetsspråket. Ändå är det få slovakienungrare som offentligt vill klandra sitt eget land, den plats de trots allt älskar över allt på jorden. Den delegation minoritetsjournalister som förra veckan besökte Slovakien fick verkligen gräva under stenar för att få en klar bild av motsättningarna.

Helst vill vårdarna visa upp allt det positiva. Till exempel det egna universitetet för cirka 3000 studerande i den sydligt belägna staden Komarno. Ungrarna kan förvisso också studera i Ungern, men precis som i fallet Svenskfinland är studier utomlands ingen bra lösning med tanke på att många ungdomar i utländska universitet aldrig återvänder.

Slovakienungrarnas egen dagstidning, Új Szó, har ingen lätt tillvaro. Uppslagen har på några år rasat från 8000 exemplar till 2500 exemplar och liksom i Finland är det just minoritetspressen som har störst problem med att locka annonser.

Tidningen fick för bara några år sedan ny, publicistisk ledning. Den nya chefredaktören Norbert Molnár har tillsammans med biträdande chefredaktör Katarina Czajlik försökt förnya journalistiken.

Bland annat för vi en linje som även inbegriper kritik mot den politik, som bedrivs av det ungerska partiet. Men lätt är det inte att vinna nya läsare, säger de.

Bland annat gjordes för en tid sedan ett försök att införa en sida för unga läsare, men feedbacken uteblev och projektet avslutades som resultatöst.

Något system för presstödet existerar inte i Slovakien. Tillfrågas parlamentets talman Pavol Paska om regeringens möjligheter att finansiellt stöda minoritetspress i svårigheter slår han ut med händerna.

– Det kan vi inte göra, säger han, nästan upprörd och med en hänvisning till en lag mot diskriminering, som förbjuder regeringen att ge en fördel åt en befolkningsgrupp.

KENNETH MYNTTI
kenneth.myntti@ot.fi